

A KÉP A SZOBÁBAN

PAUL NÁDAI: BILDER IN DER WOHNUNG. Mit seinen grossen, schlichten Wandflächen schuf der moderne, rationale Baustil Innenräume, die geradezu nach Gemälden und Statuen verlangen. Und doch nimmt ein Teil der Architekten mit Entschiedenheit, ein anderer Teil etwas zögernd Stellung gegen die bildenden Künste in der Wohnung. Diese Stellungnahme kann aber weder durch die hygienische, noch durch die puristisch-ästhetische Begründung überzeugen. Wer Sinn für geistige Kultur hat, wird in seiner Wohnung auf die Genüsse, die ein schönes Bild oder eine gute Statue bietet, schon darum nicht verzichten wollen, weil unser technisches Zeitalter uns die grossen Erlebnisse vorenthält.

PAUL NÁDAI: PICTURES IN THE PRIVATE HOMES. The modern rationalistic architecture created with its naked walls and vast plains such interiors in the private homes which are especially craving for pictures and statuettes. But in spite of this fact a good many of architects are categorically or at least hesitatingly objecting fine art in the private homes. Neither the hygienic nor the puristic aesthetical standpoint is entirely convincing. The human nature — being susceptible of intellectual treats — needs just therefore essentially the delights of a fine picture, statuette or of a good book because this present age of technics owes us especially with the satisfaction of great spiritual experiences.

Egy osztrák építész, Frank József, 1927-ben kitűnő elektromos házat emelt a stuttgarti modern lakástelepen. Fűtés, szellőzés, porszívás, — az egész háztartás villamosítva. A modern építészet legszebb álmait öltötték testet. Seholy egy porszem a pallón, sehol egy bacillus a falakon. Ugyanez az építész ugyanabban az esztendőben az osztrák munkaszövetség évkönyvébe cikket írt s ennek ez volt a mottója: «Azt kérdezte valaki tőlem, hogy is állunk mi, haladó szellemű építészek a művészettel? Erre röviden és velősen nem felelhettem mást, csak az igazságot: művészethez, uram, nekünk semmi köze nincs.»

Két évvel később, 1929-ben, Kölnben már egy Lüttgen nevű építész kiállítást rendezett ezzel a jelszóval: «Tegyük elevenebbé a szobák falát!» Bacillus ide, bacillus oda, a szoba csupasz fala mégis csak elszomorító. Ez a kölni építész tervezett egy lakást s annak minden szobáját már előre úgy konstruálta, hogy egy-egy figurális festmény kerüljön a legfontosabb falra. Minden képet más-más festővel készítettet. Szanatóriumi szemmel nézve ez nem egészséges dolog, de kétezeröttszáz éven át egész jól megélték mellette a művészek és a lakók.

Azóta három év telt el, de a dolog még mindig vitás: van-e hely egypár kép, szobor s műtárgy számára a mai «lakásfunkció»-t végző szobákban? A művészek maguk — elsősorban az építészek — két táborra, sőt ennél még több táborra szakadoztak. Vannak kép-barátok és anti-képbarátok. Vannak, akik csak a «Staffelei»-festésnek ellenségei a lakásban, de vannak, akik a radiátorosövet tartják az egyetlen szobadísznek. Olvastam már olyan véleményt is, hogy igen, pártoljuk a művészeket, tehát a festőket is. De hogy képeik meg ne ártsanak az egészségnek, rakjuk őket egy

garderobe-szekrénybe, hajlítható vaskarokra. Ott bárki nyugodtan lapozhatja a Renoir-ok és Szinyei Mersék közt.

Enyhén szólva tehát: zavarok vannak a művészet körül. Nemesak a pro- és kontra-táborban, de úgylátszik azonagy elmében is poláris ellentétek uralkodnak. Az elmúlt nyáron a berlini építészkiállítás egyik főrendezője, a tehetséges Mies van der Rohe az általa készített Bauhaus-stílusú épületet úgy nyitotta meg, hogy egyetlen képet sem akasztott a modern lakószobákba. A dolog senkit sem lepett meg. Az elv elv. Még ha badarság, akkor is.

Pár hét múlva azután mindenki esodálkozva látta, hogy az addig meztelenül didergő falakon képek lógnak. Nagyon stílusos, absztrakt festmények, a korszellemet tökéletesen kifejező vonalakkal és színekkel. Mies van der Rohe ekkor egynéhány kérdezősködésre azt felelte, hogy ő mint modern építész csak egy parancsot ismer ily kérdésekben: a megrendelő akaratát. Ha valaki a képeket szereti a falon, azt is ki lehet elégíteni a masinizmus építőkeretein belül. Csak megfelelő festőművészek kellenek.

Nem volna értelme evvel a kissé cinikus véleménnyel hosszú vitába boesátkozni. Aki hétfőn képiszonyt, esütörtökön képimádást hirdet, szombaton pedig az «üzlet» egyedül üdvözítő voltára esküszik, az lehet nagyszerű konstruktőr, de művészeti kérdésben színvak. Annak nemesak esztétikai rövidlátása nyilvánvaló, de — fájdalom — etikailag is békaperspektívából nézi a világot. Azt is kár volna szembeszegezni ezzel az erkölcsi színvaksággal, hogy az építésznek is vannak némi nevelőhivatásai és szociális feladatai az ő mesterségén belül. Mert aki egyedül és mereven csak a légköbmétereket és a ventilátorforgókészülékeket nézi, az kitűnő garázsokat s

pompás légi kikötőket fog konstruálni, de az emberi otthon kultúrájában sohasem jut tovább a bacillusvadászatnál. Arra a technikailag sokszor beigazolt tényre is hiábavaló volna hivatkozni, hogy éppen az egyszínűre festett fal milyen jó háttér a festmények számára.

Valaha — minek erről most értekezést írni — igen jó barátság volt az építész és a többi művész közt. Az Isten házának, az emberek házának építője teret és síkokat alkotott; testvérei, a festők, szobrászok, üvegesek, mozaikmunkások és bronzöntők pedig oda helyezték az ő alkotásaikat az így teremtett térbe. Szervesen alkottak, egyazon szellem életöztöne vezette kezeiket. A fal szent keret volt, a fülke oltárrá nemesedett. Így volt ez még az új korban is egész a napoleoni időkig. Csak akkor lazult meg az ősi «képzőművészeti» egység. Lehet, hogy a tapétás tolakodott elsőnek közéjük. Az adott be ősőbb ajánlatot a faldíszítő munkálatokra. Vagy az olasz kőfaragó, akinek a szobrászt sikerült kiszorítania a versenytárgyalásokról. Avagy a parkettarakó, a stukkaturkésztő és társaik.

Ki akarna itt erről most köteteket írni? Elég az hozzá, hogy a «polgári» évszázad, a tizenkilencedik, már nem művészetet, hanem szobadíszeket keresett. Makart-csokor, nippek és bacillus-telepek. Mindent, ami ősős és tetszetős. Virágos tapétákon mulatságos zsánerképek lógtak.

Ha ebből most valaki arra következtetne, hogy a mai polgári lakás ez é r t irtózik a henyé díszektől... a művirágtól... a szalónstukkaturtól... az olajfestésű duzzogó szerelmespártól és a csokolózó műkő-galamboktól, az tévedne. A polgárságon sem élettani, sem képletes undor nem igen szokott erőt venni az ilyenek láttára.

A huszadik században ugyanis rég helyreállt már a «tabula rasa». A polgár — kevés kivétellel — nem mecénás többé, hanem egyszerű lakó. A festő egész uralkodó szerepe már a régmúlté. Újra az építés kezében a karmester-pálca. Az új, funkcionális építészet olyan alapos nagytakarítást végzett a sokféleleplejt «meleg», «kedélyes» és «elragadó» otthonok körül, hogy most már igazán jogaihoz juthatna a képzőművészet. A síma, kitűnő ritmusban feloldott falak az épület külsején. A széles, napfényes vesztibülők, lépesőházak és folyosók. A térs szobák, ott, ahol reprezentáció van. És nyugodt síkok itt is, ott is, mindenütt. Miért ne festhetne ide akár freskót vagy vászonképeket, figurákat vagy merőben mértani színtömegeket a festő.

Egyáltalában nem a stílus teszi. Az elmúlt nyáron Drezdában volt egy kiállítás, mely a legmélyebb benyomást keltette látogatóiban: minden lakószoba hozzá volt komponálva a festményekhez. Minden térség: a halltól a gyermekszobáig egy-egy kísérleti terep. «Be akarjuk bizonyítani,

írták a rendezők, hogy ma a művészi tárgynak éppen úgy megvan az érvényesülési lehetősége egy lakóházban, mint ama régi napokban, mikor mások voltak a technikai, a gazdasági, a szociális feltételek.» És a bizonyítás sikerült is.

Csak éppen egy dolog nem sikerül: evvel a korrall megértetni, hogy a művészet is hozzátartozik a szellem horizontjához. Itt van az egész kérdés forgótengelye. Kép a szobában? Nem technikai és nem egészségügyi kérdés. Hanem egy egész kultúrközösség, egy egész korszak, az egész mai világszellem problémája. Ebben az égő nagy kozmoszban csak két kigyulladt kis bolygó: külön a művész és külön a művészet. Mind a kettőnek külön problémái vannak, melyek oly fájdalmasan metszik egymást.

Vagyis be kell vallani: a kérdés már rég nem az, mi lesz a képpel a szobában? Hanem mi lesz egyáltalában a művészet sorsa ebben a világrendben, sőt mi lesz az egész szellemiség sorvadó életéből, ha ennyire fojtogatja saját találmánya: a gép? A zenészeket már lassan feleslegessé tette a technika, — így érzik a munkanélküli muzsikusok. Az iparos és az iparművész már harmincegyven éve alig bír megküzdeni a tömegcikkék áradásával. A munkás? A kapitalista? Kérdezzük meg Fordot, az autógyárost és bérmunkáseit, akik most salátát ültetnek, hogy mit szólnak a technikához? A technikához, mely csupa nagybögőt rajzolt a képzelet egealjára s ma — éppen mint Midas király aranya — éhen veszejtí a híveit.

Mit szóljon hát a művész, akár festő, akár grafikus? A fotográfia, a film, a reprodukáló iparágak mind külön-külön vágják el létüknek egy-egy fontos gyökérszálát. Százazres szériákban nyomtatják a fotoriporterek albumait, sok tízezres példányokban az amatőrök pillanatképeiből készült évkönyveket. Művészet ez? Éppoly kevésbé, mint ahogy egy tánelemmez nem Weingartner-koncert és egy detektív-film, nem Reinhardt-féle misztérium. Az egyik nem pótolja a másikat, mint ahogy a reklámlakát nem pótolhatja — és még igen soká nem is fogja — azt a piktort, akiben valami hitszerű magasztos élmény keres kielégülést.

Mindnyájan tudjuk, mit jelent a mai öldöklő életviszonyok közt az emberi lakás. Elsősorban egy fedett, körülhatárolt, csöndes pihenőhelyet. Azután: az egészség, a napfény, a testápolás néhány köbméterét. S végül: egy tiszta zugot, melyben a lélek néhány jó könyvtől, egypár igazi művészetet sugárzó képtől és szobortól az öntudat magasabb régiói felé száll. Mindnyájan tudjuk ezt, csak éppen a lakás «masinisztái» nem akarják tudni. Akik fölényesen elintézik a művészetet, melyhez «semmi közük.» És akik a padlásra hordatják a képeket, ha ez a jobb üzlet.

NÁDAI PÁL